

BERGEN KOMMUNE

Innspill til profesjonsmeldingen fra Bergen kommune

Vedtatt i byrådet 15. juni 2023, sak 1181/23

Spørsmålene fra departementet står i kursiv. Innspillene fra Bergen kommune er limt inn under. Ubesvarte spørsmål er slettet.

- 1. I teksten over har vi trukket opp en del utfordringer for profesjonsutdanningen. Er dere enige i at dette er sentrale utfordringer? Hva vil dere eventuelt trekke frem for å supplere dette utfordringsbildet?*

Bergen kommune slutter seg til det utfordringsbildet som er beskrevet, og vil også understreke betydningen av tett samarbeid mellom utdanning og arbeidsliv for å sikre relevans for yrke og arbeidsliv. Dagens utfordringsbilde er noe ulikt for de ulike sektorene i kommunen og har dermed ulike konsekvenser for samarbeidet med utdanningsinstitusjonene.

Innen helse- og omsorgstjenestene har kommunen innført nye modeller for organisering som følge av mangel på helsepersonell. Disse må gjenspeiles i studieplaner slik at studentene kommer ut med relevant sluttkompetanse og er godt forberedt på det arbeidslivet de møter etter endt utdanning. Kunnskap om og erfaring med samarbeid på tvers av profesjoner må også vektlegges i større grad da det er slikt samarbeid man møter mest av ute i våre tjenester. Dette må innarbeides i praksisstudiene, og flere og nye modeller for praksis må utvikles. Krav om veiledning av en person fra samme profesjon er krevende å imøtekomme i nye organisasjonsmodeller i tradisjonell 1-til-1 veiledning.

Barnevern og sosiale tjenester peker på at selv om utdanningene skal gi et faglig basisgrunnlag for å gå inn i arbeidslivet, ser kommunen at noen utdanninger mangler basiskompetanse for å være rustet til arbeid. Dette gjelder for eksempel barnevernspedagoger og sosialt arbeid i kommunalt barnevern, hvor vi etterlyser bedre kunnskap om blant annet forvaltningsrett, dokumentasjon, vurdering av dokumentasjon, opplæring i sikkerhet og trygghet på arbeidsplassen (HMS).

Mange kommunale tjenester er sammensatte, og vi har grupper av brukere som har sammensatte lidelser som krever tverrfaglig oppfølging. Dette gjelder blant annet oppfølging av personer med ROP- lidelser (rus og psykiatri), hvor det stilles krav at ansatte har god kjennskap og erfaring med målgruppen. Dette må vektlegges mer i studiet. Vår oppfatning er at mye er rettet mot for eksempel saksbehandling. Lidelser/diagnoser er gjerne sammensatt og utdanningen må også gjenspeile dette. I flere av våre tjenester er en del av jobben å håndtere trussel og voldssituasjoner, dette må også vektlegges mer i studiet.

Innen lærerutdanningen er teoretisk kunnskap et viktig fundament, men vi ser at det også er vel så stort behov for praktisk og didaktisk kunnskap. Lærerutdannere har ulik bakgrunn og kommunen opplever at en del ansatte på lærerutdanningen har liten erfaring fra praksisfeltet. I enkelte tema og perioder burde det vært brukt praktiserende lærere i opplæringen av studenter for å tilføre erfaringsbasert kompetanse. Når høgskolene ønsker universitetsstatus

er det viktig å være oppmerksom på om dette vil påvirke mulighetene til å være praksisnær og ha stillinger som er delt mellom praksisfelt og høgskole.

Når det gjelder barnehagelærerstudiet vises det til et stort fall i antall søkere til studiet. Dette er svært alvorlig for barnehagefeltet, som trenger flere barnehagelærere hvis vi skal øke antallet pedagoger i barnehagene. Her må det settes inn tiltak for å snu trenden.

Innen teknisk sektor er det stor mangel på tekniske ingeniører og kommunen oppfordrer til å tilrettelegge for flere studieplasser innen disse fagene.

2. Hvordan kan universitet og høgskoler utvikle utdanningene i tråd med framtidige kompetansebehov og samfunnsendringene som blir trukket opp?

Det er viktig med tett samarbeid hvor utdanningsinstitusjonene trekker arbeidslivet inn i diskusjonen om endring og utvikling av kompetansebehov. Det må være en felles forståelse for hva som er viktig, hva som må prioriteres og hvordan rollene utformes. Innen de helse- og sosialfaglige utdanningene ved universitet og høgskoler er det behov for samarbeid om utvikling av flere fellesfag som ivaretar et godt og arbeidslivsrelevant læringsutbytte på tvers av profesjoner slik at studentene er forberedt på arbeidslivet som møter dem etter endt utdanning.

Arbeidslivet må ha en arena for å melde fra om behov for endringer i takt med at innholdet i tjenestene endrer seg. TVEPS programmet i Bergen (Senter for tverrprofesjonell samarbeidslæring), som er et samarbeid mellom høgskolen og Bergen kommune, er et program som fungerer og burde være relevant for andre.

Lærer- og barnehagelærerutdanningene må ha en løpende dialog med praksisfeltet og de som utøver læreryrket for å få førstehåndsinformasjon om hvordan utviklingen i samfunnet påvirker skolen. Dette er viktigere enn noen gang, siden utviklingen innen visse områder går så raskt at forskning fra noen år tilbake ikke oppleves som gangbar kilde til dagens utfordringer. Vi peker spesielt på tema som digitalisering og kunstig intelligens og problemstillinger knyttet til demokrati og menneskerettigheter.

Kvalitet

1. Sikrer kravene vi stiller til fagmiljø gjennom lov og forskrift kvalitet og relevans i profesjonsutdanningene, eller er de til hinder for praksisrettede utdanninger?

Innen barnehage og skole er strenge krav til dem som blir tilsatt nødvendig for å sikre kvalitet i tjenestene. Bemanningsnorm og kompetansekrav i lovverket må sikre ressurser. Profesjonsutdanningene må sikres tilstrekkelig økonomisk tildeling for å gjennomføre praksis i utdanningen og praksis må gjennomføres i nært samarbeid med tjenestestedene

2. Hvilke barrierer finnes når det gjelder å ansette personer med fersk erfaring fra yrkesfeltet enten i delte eller hele faglige stillinger i profesjonsutdanningene? Hva kan bygge ned disse barrierene?

Innen lærerutdanningene er masterkravet en barriere. Dette er ganske nytt i skolen. Mange dyktige lærere har kortere utdanning, men lang erfaring, og kunne bidratt inn i lærerutdanningen i delte stillinger. Generelt må det legges bedre til rette både organisatorisk og økonomisk for å kunne ha delte stillinger mellom praksis og academia.

3. Er det utfordringer med å rekruttere personer med førstekompetanse til utdanningene, og i tilfelle hvorfor?

Med tanke på lærerutdanningene er dette utfordrende. Lønnsnivået i UH- sektoren er en medvirkende faktor til dette. Kommunen understreker at det ville styrket kvaliteten på utdanningen dersom det ansettes lærerutdannere som har erfaring fra praksisfeltet i tillegg til teoretisk bakgrunn.

4. Hva skal til for å bygge sterke forskingsmiljø i profesjonsutdanningene? Hva er barrierene?

Forskning må være tydelig forankret i behovene til tjenestene og brukerne av disse, gjennom tett samarbeid mellom FoU-miljøene og fagmiljøene i tjenestene. Dette vil bidra til å gjøre forskningen mer praksisnær. Kommunens helse- og omsorgstjenester etterlyser mer forskning på problemstillinger i de kommunale tjenestene, og ønsker at kommunene blir mer aktivt involvert i forskningsaktiviteten. Styrking av strukturen med Kommunenes strategiske forskningsorgan (KSF) er en vei til dette. I KSF samles enkeltkommuner i kommuneklynger, bl.a. Kunnskapskommunen Helse Omsorg Vest, som ledes fra «motorkommunene» Bergen med syv andre medlemskommuner og syv FoU-partnere fra området. Klyngene muliggjør et aktivt samarbeid om forskningsaktiviteter og kunnskapsdeling mellom kommunene og FoU-miljøene, og et system for å prioritere henvendelser om forskningssamarbeid basert på kommunenes kunnskapsbehov. I tillegg finnes et regionalt nivå hvor klyngene samles for å ta strategiske beslutninger om forskning, samt en nasjonal overbygning ledet av KS. Å sikre stabil nasjonal finansiering av KSF blir avgjørende for den aktive FoU-deltakelsen fra kommunene. Det vil også gi mer forutsigbarhet og rammer for FoU-miljøene i samarbeidet med kommunene.

5. Hvordan kan koblingen mellom forskning og undervisning innen profesjonsfag bli bedre?

Det er viktig at profesjonsutdanningene fokuserer på hvordan man tilegner seg ny kunnskap i arbeidshverdagen i tjenestene, samt at ansatte får tilgang til å ta videreutdanningsemner i kunnskapsbasert praksis. Videre må det sikres rammer og systemer for at tjenestene kan ta kunnskapsbaserte valg. Forskning må gjøres lett tilgjengelig både for kommunene og de enkelte ansatte, ikke minst med tanke på språk og format som er rettet mot praksisfeltet og ikke primært andre forskere. Bergen kommune trekker frem et prosjekt i samarbeid med FHI, Høgskulen på Vestlandet og KS, for å få formidlet ut relevant oppsummert forskning basert på kommunenes innmeldte kunnskapsbehov på en forståelig måte. Det utvikles også beslutningsstøtteverktøy som tilrettelegger for implementering av denne kunnskapen, ut fra økonomiske og organisatoriske hensyn og de ulike forutsetningene til kommunene. Dette blir viktige virkemidler i et kunnskapssystem for de kommunale helse- og omsorgstjenestene

10. Hvordan fungerer samarbeidet mellom arbeidsliv og utdanning? Hva skal til for å få til godt samarbeid og hvilke barrierer finnes?

Bergen kommune har inngått samarbeidsavtaler med universitet og høgskoler for relevante utdanninger innen helse- og sosialfag og pedagogiske fag. God kunnskap om hverandre og jevnlig dialog og samarbeid gjennom prosjekter o.a. bidrar til utvikling av både ny kunnskap, utvikling av nye utdanninger og nye arbeidsmetoder. Helsetjenestene er i tillegg samarbeidspartner i Alrek Helseklynge, som bidrar til å styrke dialog og samhandling innen både forskning, utdanning og innovasjon. Innen sosialfeltet er vår erfaring er at utdanningsinstitusjonene er blitt bedre til å innhente innspill fra arbeidslivet når det gjelder innhold i videreutdanninger og masterforløp.

Skolesektoren etterlyser mer samarbeid mellom skoler, skoleeier og lærerutdanningsinstitusjoner for å gi studenter mulighet til å være forberedt på skolene de møter, og hvilke læringssyn og utviklingsområder skolene arbeider med.

Desentralisert kompetanseutvikling (DEKOM) er ett av tiltakene som vil bidra til dette med et mer langsiktig samarbeid for å gi læring for alle tre parter; skole, UH-institusjon og skoleeier. Et av formålet med DEKOM er at lærerutdanningene blir praksisrettet og relevant for kommunene. Lærerutdanningene må anerkjenne praksis som en likeverdig erfaring og kompetanse som lærerutdanningen innehar.

Innen teknisk sektor er samarbeidet mindre etablert. Kommunen ønsker i større grad å bli invitert inn til dialog med utdanningsinstitusjonene innen dette feltet.

11. Hvordan fungerer dialogen mellom universitet og høyskoler og arbeidsliv/samfunn, og er det tiltak som kan bidra til god dialog om kvalitet og relevans i utdanningene?

Helse- og omsorgssektoren har etablert formelle møtefora forankret i samarbeidsavtalene hvor det er god gjensidig dialog om både utdanningens innhold, kvalitet og relevans. I tillegg er det dialog og samarbeid om prosesser og prosjekter knyttet til utvikling av nye utdanninger, nye verktøy, nye arbeidsmetoder og organisering. Utviklingsmidler og kombinerte stillinger bidrar til å involvere tjenestene mer i dialogen om kvalitet og relevans i utdanningene, og flere kombinerte stillinger vil styrke dette arbeidet.

Barnehagesektoren trekker frem Regional ordning for barnehagebasert kompetanseutvikling (ReKomp, som bidrar til en viktig dialog, men området bør også styrkes for å kvalitetssikre og ansvarliggjøre ansvarspersoner innen UH- sektoren.

Kapasitet

12. I Utsynsmeldinga blir det fast slått at dimensjoneringen av utdanningssystemet skal bli mer i tråd med behovet i samfunnet. Det skal skje blant annet gjennom at UH-sektoren prioriterer å øke tallet på studieplasser innenfor områder som er etterspurt av arbeidslivet og av de som søker utdanning og som er særlig viktige for Norge: IKT, helse og utdanning som er nødvendig for det grønne skiftet. Hvordan kan institusjonene arbeide for å sikre tilstrekkelig kapasitet i profesjonsutdanningene?

Dimensjonering av utdanningssystemet må ta alle nivå i betraktning. Samtidig som en prioriterer å øke tallet på studieplasser og praksisarenaer, bør det foregå en analyse av hvilke oppgaver og funksjoner UH- sektoren reelt skal utdanne til, og om det er oppgaver som for eksempel utdanninger på lavere nivå (videregående skole) heller kan dekke.

13. Har dere eksempler på god dialog mellom universitet og høyskoler og arbeidsliv for å sikre at kapasiteten er i tråd med behovet i arbeidslivet?

Bergen kommune, ved Byrådsavdeling for helse og omsorg, har samarbeidet med VID Vitenskapelige høyskole om deltidsutdanning bachelor vernepleie hvor behovet for å utdanne flere egne ansatte har blitt imøtekommet av VID gjennom flere studieplasser i lokalt opptak.

Kommunen har også gode erfaringer med oppfølging av studenter og veiledere innen sosialfagene ved å legge til rette for samarbeid og direkte forespørsler til ansatte i tjenestene.

14. Hvordan kan vi utnytte utdanningskapasiteten, og særlig ledig utdanningskapasitet, best mulig?

Arbeidsgiver og utdanningsinstitusjoner må samarbeide i økt grad om finansiering til desentralisert utdanning. Der utdanningskapasiteten er høy og søkertallene lave, kan det utvikles digitale studietilbud.

15. Hva er barrierene for å få til fleksibel og desentralisert utdanning?

Bergen kommune erfarer at nye opptakskrav til desentralisert sykepleierutdanning fra 2019 har redusert antall egne ansatte som kvalifiserer for opptak. Ansatte gir tilbakemelding om at det vurderes som krevende å ta fatt på et lengre studieløp i voksen alder med tanke på økonomi og livssituasjon. Det er behov for å etablere Y-vei for helsefag-utdanningene på linje med ingeniørutdanningene for å gi flere muligheten til å videreutdanne seg.

Teknisk sektor etterlyser på sin side større fleksibilitet og mulighet for å ta ingeniørutdanning på deltid ved siden av

16. Har dere gode eksempler på fleksible og desentraliserte utdanningstilbud i profesjonsutdanninger?

Bergen kommune har gode erfaringer med samarbeid om desentralisert sykepleie og vernepleierutdanning i Bergen, men nye opptakskrav til sykepleie har som nevnt over hatt negative utslag for våre ansatte. Komplementerende utdanning for ansatte med sykepleierutdanning fra land utenfor EØS har vi også gode erfaringer med. Her legger Høgskolen på Vestlandet godt til rette for studieløp som fører frem til norsk autorisasjon. Byrådsavdeling for helse og omsorg ønsker en mer aktiv rolle i utvelgelsen av hvilke ansatte som får tilbud om studieplass forutsatt at de kvalifiserer, noe som er blitt vanskelig på grunn av GDPR.

Arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning og deltidsutdanning kan i noen tilfeller være gode løsninger og der samlinger legges slik at det er mulig å delta for alle uavhengig av økonomiske forhold.

17. Hva må til for at flere unge skal velge profesjonsutdanninger som det er stor etterspørsel etter i arbeidslivet?

Bergen kommune har en strategisk plan for rekruttering innen helse- og omsorgstjenestene hvor målrettet omdømmearbeid knyttet til arbeid i helse er et av flere tiltak. Kommunen ønsker å være en attraktiv praksistilbyder for unge som ønsker seg jobb i helse, og tilbyr praksisutplassering i tjenestene allerede på ungdomsskolenivå. Praksis på videregående nivå og lærlingekontrakt er andre viktige tiltak for å motivere til arbeid i helse og mulig videre kvalifisering. Tilbud om Y-vei som alternativ til påbygg studiekompetansefag må etableres og kommuniseres som en mulig karrierevei.

18. Hvordan kan vi mobilisere voksne som har familie og økonomiske forpliktelser til å ta profesjonsutdanninger?

Fleksibilitet og gode økonomiske rammebetingelser er viktig for å motivere ansatte til å ta videreutdanning. Dette trekkes frem fra alle sektorer. Digitalisert, samlingsbasert opplæring, økonomiske støtteordninger som stipend og tilskuddsordninger, lønn under utdanning og at arbeid blir godkjent som praksis er alle faktorer som kan gjøre det mulig å kombinere jobb og utdanning.

I Byrådsavdeling for helse og omsorg finansieres tilbud om etter- og videreutdanning via Kompetanseløftet 2025 og tilskuddsordninger og kompetansemidler fra Statsforvalter.

19. Bør flere av profesjonsutdanningene organisere arbeidsplassbaserte utdanninger, y-veier, trestemesterordninger eller forkurs?

Tilrettelegging for kompetanseheving på arbeidsplassen vil gi flere muligheten for å gjennomføre mer langvarige utdanningsløp kombinert med jobb. Tiltak for å forberede ansatte bedre for å gjennomføre utdanning på høyere nivå (bachelor) vil også øke muligheten for at flere gjennomfører utdanningen (hindre frafall).

20. Er C-krav til opptak til masterutdanning til hinder for å videreutdanne helsepersonell med erfaring fra arbeidslivet?

Dette er i hovedsak er et rimelig krav, men for ansatte med lang og bred erfaring kan kravet oppleves som et hinder. Realkompetansevurdering gi flere i denne gruppen muligheten til å få masterkompetanse med relevans for arbeidet.

Praksis

22. Hvordan kan alle parter legge til rette for at flere får praksisen de trenger?

Bergen kommune mener det må være likeverdige rammevilkår for praksis i spesialisthelsetjenesten og primærhelsetjenesten. Finansiering av økt undervisnings- og veiledningsansvar i kommunene må sikres.

Innen helsesektoren må praksisundervisning tilpasses ny organisering av helsetjenestene og pasientforløpet. Det er behov for flere og nye modeller for praksis som må finansieres for implementering og drift (jfr. prosjekt fra Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse). Når studentene kommer ut i praksis i kommunene er det viktig med gode betingelser for veilederne som tar imot dem. Praksisfeltet må prioritere og forplikte seg til oppfølging og veiledning av studenter innen sitt fagfelt. Det er flere løsninger på dette, for eksempel praksiskoordinatorer. Det bør stilles tydelige krav til veileder, noe som utløser spørsmål om kompensasjon med lønn. Utdanningsinstitusjonene kan på sin side opprette poliklinikker som en del av praksis.

Fra barnehagesektoren pekes det på at finansieringen av barnehagelærerutdanningen er svak. Det er behov for mer ressurser til undervisning og barnehagenes bemanning og ressurstilgang begrenser kapasiteten til å ta imot studenter

23. Lærestedene og arbeidslivet er avgjørende for kvaliteten i praksisopplæringa. Kan regjeringen likevel gjøre mer for at alle studenter får praksisopplæring av god kvalitet, både når det gjelder forberedelser til praksis og rettleiding og faglig oppfølging av praksisen?

Bergen kommune mener det må være likeverdige rammevilkår for praksis i spesialisthelsetjenesten og primærhelsetjenesten. Finansiering av økt undervisnings- og veiledningsansvar i kommunene må sikres. Når stadig flere profesjoner som skal ha praksis i kommunen og lengden på praksisperiodene øker, er det en utfordring for tjenestene å ivareta sine basisoppgaver og samtidig ha nok tid til veiledning av studenter.

24. Hvordan kan utdanningene forberede studentene på et yrkesliv der de er forventet å samarbeide med andre profesjoner?

Dette kan skje gjennom økt fokus på tverrprofesjonell samhandling og praksis (TVEPS) for flere emner (eks. folkehelse) samt flere fellesemner og medstudentveiledning på tvers av fag (eks farmasi, sykepleie, vernepleie i legemiddelhåndtering)

25. Hva kan motivere til å ta imot flere praksisstudenter og bygge ut samarbeidet om utdanning?

Bergen kommune mener det må være likeverdige rammevilkår for praksis i spesialisthelsetjenesten og primærhelsetjenesten. Finansiering av økt undervisnings- og veiledningsansvar i kommunene må sikres.

Tiltak som er nevnt under andre spørsmål har også relevans her: Delte stillinger mellom praksis og utdanningene, økt forskningssamarbeid om tema som er relevant for arbeidslivet, kompensasjon for veiledere, undervisning rettet mot kommunene.

26. Er strukturen på praksis og mengden med praksis innen lærerutdanningene rett eller bør praksisperiodene være lengre og dermed gi mulighet til et dypere innblikk i livet på en skole eller barnehage?

Det er vanskelig å lære seg å håndtere lærerens komplekse hverdag hvis praksisperiodene blir korte. Studentene må få delta i alle delene av læreryrket som samarbeidsmøter med andre instanser, foreldresamarbeid, arbeid på utviklingstid osv., og lengre praksisperioder vil gi studentene et bedre innblikk i og erfaring med dette. Lærerutdannere må være mer ute i praksis sammen med studentene for å bli bedre kjent med utfordringer og praksis i dagens skole.

Lengre praksisperioder vil også gi mulighet til både å fokusere på praksisperioden og til å håndtere eventuelle arbeidskrav fra høgskolen.

Mangfold

28. Hvilke virkemidler kan vi bruke for at profesjonsutdanningene tiltrekker seg studenter fra begge kjønn og ulike forutsetninger og bakgrunner? Hvilken rolle bør offentlige styresmakter ha i dette arbeidet?

Tidlig og god norskspråklig opplæring til minoritetsspråklige er sentralt slik at flere vil ha språkkompetanse så tidlig som mulig til å delta i yrker som krever dette. Tilbud om språkopplæring og finansieringen av denne må styrkes. Dette gjelder særlig for den høye andel ufaglærte assistenter som jobber i helsetjenestene. Mange av disse vil gjennom kvalifisering i både språk og fag kunne søke seg videre til profesjonsutdanning på sikt. En styrket og permanent finansiering av *Fagbrev på jobb*- ordningen vil gi flere muligheten for å ta fagbrev og deretter muligheter for videreutdanning på fagskolenivå og/eller høyskolenivå.